Дяговець В.Д., здобувач
Науковий керівник: Острогляд О. В., к.ю.н.,
доцент кафедри права, публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»

ЮРИДИЧНА КЛІНІКА ЯК СКЛАДОВА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ

Сучасна правнича освіта передбачає засвоєння значного обсягу теоретичних знань та формування практичних навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Проте однією з проблем підготовки майбутніх правників є недостатня можливість застосовувати здобуті знання на практиці, тоді як саме практичний досвід допомагає студентові краще зрозуміти особливості роботи юриста.

У цьому контексті особливого значення набуває діяльність юридичних клінік. За своєю структурою клініка нагадує невелике юридичне бюро, де студенти-консультанти надають консультації та складають проєкти документів. Робота відбувається під керівництвом викладачів-кураторів, які допомагають студентам розібратися із завданням і перевіряють підготовлені тексти консультацій та висновків [5, с. 26].

Діяльність клінік має одразу дві важливі цілі. Перша полягає в тому, щоб студенти могли отримати практичні навички та краще зрозуміти, як отримані під час навчання теоретичні знання застосовуються на практиці. Друга пов'язана з наданням безоплатної правничої допомоги людям, які не мають можливості самостійно оплатити послуги юриста [5, с. 16].

Тобто клініка створює можливість поєднати теоретичну підготовку студентів із практичним навчанням. Вона дає студентові те, чого не дає лекція. Це можливість спробувати себе у ролі юриста та працювати не з вигаданими казусами, а з реальними зверненнями, це вчить усвідомлювати відповідальність за якість наданої правничої допомоги, що виховує професійну серйозність краще за будь-який залік.

Практичний досвід, який студент отримує в клініці, охоплює майже всі етапи роботи юриста. Він працює з нормативними актами, спілкується з людиною, яка звернулася по допомогу, аналізує конкретні життєві ситуації та правові відносини на підставі законодавства, консультує клієнтів, готує правові висновки й процесуальні документи [3, с. 58]. Інакше кажучи, така практика дозволяє зрозуміти роботу юриста, від першої розмови з клієнтом до готового документа.

Окрім цього, у клініці студент знайомиться з етичним кодексом юридичної клініки, який стає для нього орієнтиром у професії [1, с. 115]. Не менш важливим є й те, що практика в клініці підвищує психологічну готовність майбутніх юристів до роботи [5, с. 44–45]. Це суттєва деталь, адже страх перед першим клієнтом нерідко більший за страх перед іспитом.

Важливо й те, що участь у роботі юридичної клініки сприяє розвитку комунікативних навичок майбутнього правника. Студент вчиться не лише аналізувати законодавство, а й уважно вислуховувати людину, з'ясовувати обставини справи та пояснювати правові питання зрозумілою мовою. Крім того, робота з реальними зверненнями допомагає усвідомити важливість конфіденційності та відповідального ставлення до інтересів клієнта. Отже, юридична клініка сприяє не тільки засвоєнню практичних умінь, а й формуванню професійних якостей, необхідних для майбутньої роботи.

Водночас юридичні клініки діють поряд із державною системою безоплатної правничої допомоги, але не є її складовою. Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» містить вичерпний перелік суб'єктів надання безоплатної первинної правничої допомоги, і юридичних клінік як самостійних суб'єктів у ньому немає, хоча фактично вони таку допомогу надають [6]. Їхній статус визначають Закон «Про вищу освіту» та Типове положення 2006 року [7; 8]. Таке правове розмежування ускладнює фінансування клінік, координацію їхньої роботи та запровадження єдиних стандартів якості [4, с. 103]. Тому клініки лишаються додатковим ресурсом, а не повноцінною частиною системи безоплатної допомоги.

Також можливості юридичних клінік використовуються не повністю. Однією з проблем є потреба вдосконалення нормативного регулювання їхньої діяльності. Зазначене Типове положення 2006 року не враховує змін в освіті та в роботі клінік і потребує перегляду [2; 8]. До цього додається нестабільне фінансування. Недостатнє фінансування може ускладнювати роботу юридичної клініки та створювати ризик припинення її діяльності [1, с. 119]. А це означає, що студенти втрачають одне з місць, де можна отримати реальний практичний досвід.

Ще проблемою є відносно невелика кількість звернень до юридичних клінік. Однією з причин є недостатня поінформованість населення: багато хто не знає, що безоплатну правничу допомогу взагалі можна отримати, а тим більше що її надають і юридичні клініки під наглядом викладачів [4, с. 99]. Тому правопросвітницька робота стає для клінік не додатковою, а необхідною складовою діяльності.

Для підвищення ефективності юридичних клінік доцільно не лише оновити нормативне регулювання їхньої діяльності, а й посилити практичну складову навчання. Зокрема, важливим кроком може стати залучення до роботи клінік юристів-практиків, які допомагатимуть студентам аналізувати складні справи, оцінювати підготовлені документи та вдосконалювати навички консультування. Також варто приділяти увагу стабільному фінансуванню клінік і включенню клінічної практики до освітнього процесу. Це дозволило б зробити практичну підготовку більш системною та доступною для студентів. Крім того, доцільно налагодити інформування населення про діяльність клінік через сайти закладів вищої освіти, соціальні мережі та спільну роботу з органами місцевого самоврядування. Наразі така співпраця має переважно договірний і несистемний характер, тому її варто закріпити нормативно [4, с. 104]. Також корисним було б налагодити взаємне скерування громадян між клініками та центрами безоплатної правничої допомоги.

Отже, юридична клініка дозволяє студентові пройти шлях юриста ще під час навчання і робити це під наглядом викладачів. Тому клінічну практику варто розглядати як важливу частину підготовки правника, а не як додаткову активність для охочих. Щоб така можливість була доступною для всіх студентів, потрібно оновити нормативне регулювання, визначити місце клінік у системі безоплатної правничої допомоги та підвищити обізнаність населення про їхню діяльність. Адже якщо юридичні клініки припинятимуть свою діяльність, студенти матимуть менше можливостей отримати практичний досвід ще під час навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кадала В. В., Гузенко О. П., Салоїд С. В. Юридична клінічна діяльність: правовий та рольовий аспект. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2023. № 4. С. 114-122. DOI: https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-4-19.

2. Ломжець Ю. В. Юридична клініка як база практичної підготовки майбутніх правників. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 11. С. 770-773. URL: https://eir.nuos.edu.ua/items/92456d54-2c3c-49e1-8fdb-e76c94498ba9/full.

3. Пікуля Т. О. Юридична клінічна освіта як соціально орієнтована навчальна діяльність у галузі права. Юридична Україна. 2021. № 4. С. 56–61. DOI: https://doi.org/10.37749.

4. Пілюк С. В. Проблеми правового регулювання участі юридичних клінік у наданні безоплатної правничої допомоги. Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2026. № 1(2), ч. 2. С. 98-106. URL: https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article

5. Правнича клінічна освіта в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Сущенка. Київ : Ваіте, 2020. 274 с. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/d/7/481582.pdf.

6. Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17

7. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18

8. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України : наказ Міністерства освіти і науки України від 03.08.2006 № 592. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06#Text